

MOCNOŚĆ (80) sb f

Oba o jasne.

sg N mocność (17). ◇ G mocności (17). ◇ D mocności (2). ◇ A mocność (12). ◇ I mocnością (10).
◇ L mocności (13). ◇ V mocności (2). ◇ pl N mocności (2). ◇ A mocności (4). ◇ L mocnościach (1).
Sł stp notuje, Cn s.v. moc, Linde XVI w.

I. W odniesieniu do kręgu rzeczywistości uchwytnej zmysłami: świata widzialnego i człowieka (66) :

1. Siła (31) :

a. Siła fizyczna ludzka i zwierzęca, zdolna do wykonania pewnej pracy; władze psychiczne, wegetatywne i witalne form organicznych; krzepkość, zdrowie, tężyzna, czerstwość; fortitudo Mymer¹, Calep, Vulg, Cn; virtus Vulg, Cn; valentia Calep, Cn; vis Mącz, Cn; facultas, firmitas, nervus, potentia, potestas, robur Cn (15) : Mymer¹ 33v; Mącz 499b; Calep 431b, 1100b; Wśiewamy ie [nasze ciało]/ mowi Apoštoł/ oślábione/ ktore sobą nie władnie/ [...] Ale ná on dzień weźmie^m ciało mocne (marg) 3. Mocnośc. (-) iáko żelázo/ trwałe iáko miedź ábo złoto/ mocne nád wżytki ludzkie síly SkarKaz 205a; PaxLiz A2v.

*W połączeniach szeregowych (2): Kthore [rzeczy z ziemie urosłe] zalię z kąsaniem pałą/ á przezliż chłódzą y vmarthwiaia/ mocnośc/ krew y infze duchy FalZioł [*8]; SeklKat D4.*

Zwrot: »przyść k mocności« = osiągnąć pełnię sił (1): A práwye yáko ćirnye niż przydzye k mocności [Priusquam intelligerent spinae vestrae rhamnum Vulg Ps 57/10; Piérwéy niżli ćierźnie wáłzé poczuło tarny WujBib] Ták sie ná nye obroći gnyew wyelkyey fregości/ Iz przed czáfem niż wzroftą márníe zginąć mułfą LubPs 03v.

Wyrażenie: »mocność przyrodzenia« (1): A iako brwi białe znamio: mgłe przyrodzenie y rozum profty/ tak zalię czarne barzo, mocnośc przyrodzenia y też ołtroć rozumu. GlabGad N5.

Szereg: »mocność i obronność« (1): iż gdi ty [wszyscy pogani] od ludzi będą pobite/ w mocnośc y obronność lefnią dufaią [in agresti virtute sua confidunt; dufayac wszwey moczi szwyerzaczey HistAl 1510 126]. HistAl G8.

W przen (4) : á corká krolá od Poludnia/ przydzye do krolá od Pulnocy iednać przyacielftwo/ á nie otrzyma mocności rámienia [fortitudinem brachcii; síly rámienia WujBib]/ áni będzie ftác nafienie iey Leop Dan 11/6.

b. Siła duchowa człowieka wyrażająca się w cnotach i sprawnościach; fortitudo Vulg, Cn; virtus BartBydg, Cn; firmitas, robur, vis Cn [w tym: czyja: pron poss (4), G sb (1)] (14) : BartBydg 171; day mi prawdę y mocnośc/ y mowę prawą dobrze brzmiącą w vfta moie TarDuch D7.

Wyrażenie: »mocność wiary« (3): iżeby wedle yego [biskupa rzymskiego] zdánya wffýftko ftánowyono było/ cożkolwyekby ku chwale bożey á mocności wyáry przyfluffáło. KromRozm III P; RejPos 128; SkarJedn 324.

Szeregi: »siła i mocność« (1): Opuściła mnie siła y mocnośc moja [dereliquit me virtus mea; opuściła mię siła moiá WujBib]. Yzem iuz nieftały ku pokufam. WróbŻołt 37/11.

»stateczność a mocność« (1): z iáką rádością czeka tey miłościwey obietnice oná káżdą dułzá fwięta człowieká wiernego/ ktory w ftáteczności á w mocności wiáry fwey o Pánu fwoim/ á w cnotliwych fprawach/ sízedł s tego fwiátá RejPos 128.

Przen: Źródło siły duchowej człowieka; fortitudo Vulg, PolAnt (7) : Pan przedfię nądzieiá ludu fwego/ y mocność fynow Ífráelkích [fortitudo filiorum Israël; moc fynów Izráelowych WujBib] Leop Ioel 3/16; VMiłuię cię Iehowo mocności moia [fortitudo mea]. BudBib Ps 17/1.

W połączeniu szeregowym (1): Thy Boże bądź mocnościá moia, y vcieczkâ moia/ y tharczâ obrony moiey TarDuch D6v.

W porównaniu (1): A będzie mocność wálłá/ by perz zgrzebi [fortitudo vestra ut favilla stuppae; moc wálzá (marg) to ielt, báltwany wálzé, którym vfacie. Hebr (-)/ iáko perz z zgrzebi WujBib]/ á fkutek wálz iáko iłkrá/ y będzie oboie podpalono ípołu Leop Is 1/31.

W charakterystycznym połączeniu: mocnościâ [czyjâ] być (2).

Wyrażenie: »mocność wiary« (3): OpecŻyw 18; Rátz Boże blogoślâwić/ to drewno Krzyżá twoiego/ áby było lekárstvem zbáwiennym/ rodzáiowi ludzkiemu/ niechay będzie mocnościâ wiary/ dobrych vtzynkow pomnożenim/ y duřz odkupienim KrowObr 109v, 113.

α. Jeden z darów Ducha Świętego: męstwo (1) : Piefń o świętym duchu [...] ZAwitáy k nám duchu fwięty/ Racž datz dary/ bądź fám przyięty/ Mądrořtz/ radę/ rozumienijé/ Motznořtz/ lutořtz/ ij vmienijé/ Boiázń též ninijé. OpecŻyw 177.

c. Siła oręża; męstwo bojowe, waleczność; fortitudo robur, virtus Cn [czyja] (3) : Maleager będąc męzny w mocności rycerřtwâ zbroynego [robustus in fortitudine armatorum; trwały woczy (sz)bronnych HistAl 1510 32] wřzytki řtrože onego bydlâ zboiował. HistAl B8, D7v.

Przen: bibl. Strzała (1) :

W połączeniu szeregowym (1): Thám pokázil [Bóg] mocności/ Luk/ Tharcž/ Miecz y boy [potentias arcuum, scutum, gladium et bellum; mocności łuków (marg) ogniřté řtrzały. H. (-) tarczâ/ miecz/ y woynę WujBib]. Leop Ps 75/4.

d. Nasilenie intensywności; teź: impet, rozpęd; vehementia Mącz (2) : mocność walki iákoby gry řobie mniemaycie [quasi ludum pugne formitudinem [lege: firmitudinem] existimetis; domnemaycze szya mocznego walczenya HistAl 1510 76v] HistAl E4; Vehementia, Mocność/ Gwałtowność/ řilność/ popędliwość. Mącz 216c.

2. Potęga; opes, pollentia, potentia, potestas, robur, virtus, vis Cn [w tym: czyja: pron poss (1); czego (1)] (2) : Przypařže ná byodrach twoich myecz řwoyey mocności [Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime VulgPs 44/4; Przypařz miecz twój ná biodrę twoię/ namocnieyřzy. WujBib] LubPs M2v.

Przen: bibl. Berło (1) :

Wyrażenie: »mocność mocy [= potęgi]« (1): Mocność moci twoiey [Virgam virtutis tuae; Łařkę mocy twoiey WujBib] řpuřci pan bog z gory Syon/ a dla tego panuy w pořřzodku nieprzyacielow twoich. WróbŻořt 109/2.

3. Duże natęženie wlařciwości: ořtość, intensywność; natura Cn [w tym: czyja: G pron (1); czego (1)] (3) : řthroie [bobrowe] nieprzyprawne maiâ řmak cirpniaczy/ woniâ przykrâ barzo maiâ dla mocności FalZioř IV 7d; GlabGad G8v; Amátiřt vskramia mocność [fortitudinem et fumositatem; czvdnosc y moc HistAl 1510 113v] wina HistAl G3.

4. *praw. Prawomocność, ważność; firmitas JanStat (8)* : A dlya lepschey mocznosci tich wŃchithkich rzeczy wyŃfchey namyenyonich, Pyeczancz naŃchą y tich panow Rad naŃchich [...] kazalismy przywyeŃsycz *LibLeg* 6/80.

Zwrot: »brać władzą mocności« = *nabierać prawomocności (1)*: Ńkazania przez nié [*przez panów ziemskich*] vczynioné biorą mocności władzą [*robur accipiunt firmitatis JanStat* 505]/ ták iákoby przy oŃobie náŃzéký byŃy czynioné *SarnStat* 748.

Wyrażenia: »mocność praw« (*1*): iŃ náŃze rády a náŃze Ńprawy ni o czym wiécey nie bywáią závády záŃadzány iedno o poŃytkoch náŃzych/ o wolnoŃciach doczéŃnych náŃzych/ o mocnoŃciach praw náŃzych *RejPos* 251v.

»wieczna, wiecznej mocy mocność« (*1 : 1*): ná znak wiecznéy mocnoŃci [*in titulum perpetuae firmitatis JanStat* 1123] [...] pieczęć náŃzéký przykŃádamy. *SarnStat* 259; których żywiáce ma bydŃ vtwiérdzenie/ y vŃtává ma Ńtać wiecznéy mocy mocnoŃcią vgruntowáná [*quorum ... constitutio perpetuo subsistere robore firmitatis JanStat* 1017]. *SarnStat* 952.

Szeregi: »krzepkoŃć i mocnoŃć« (*1*): ya dlya lepschey krzepkoŃczy y mocznosci [*ugody*] mam wola [...] pyŃŃacz do Sandziaka Bialahrodzkiego, y do Sandzy abi ony wespolek wyachaly, y thego [*nienaruszenia granic*] tham doŃrzely *LibLeg* 10/61.

»mocnoŃć i moc« (*1*): ábyŃmy tákowy pokóy wieczny ziednoczenié y zgodéký pod pewnieyŃzéký pilnoŃci mocnoŃcią y mocą Ńtrzegli [*ut ... sub certiori attentione firmitate et robore custodiamus JanStat* 878] *SarnStat* 1099.

»mocnoŃć i poćwierdzenie« (*1*): navyanthŃzą mocnoŃcz y poczwyerdzenye themv wŃŃsthykemv vyŃŃey pyŃŃanemv náŃzéký pyeczancz vyanthŃzą y pyeczanczy Boyar náŃzych Radnych kaŃzalyŃzmy zawyeŃŃicz *LibLeg* 6/160v.

a. [*Pełnomocnictwo*: Gabriel Konopka oddał Pawłowi Lizawie plenipotentią anebo mocnoŃć *JęzykTarnGór* 130.]

5. *TrwałoŃć, niewzruszonoŃć, wytrzymałoŃć; niezniszczalnoŃć; teŃ: warownoŃć, obronnoŃć; firmitas Mącz [w tym: czyja: G sb i pron (7), pron poss (4)] (20)* : *RejPs* 34v; Aby práwy przyŃŃy koŃcyoŃ zá gwałtownym wdŃiránim tylo y tyŃkich nawáŃnoŃci/ nyeporuŃŃony trwaŃ [...] zwyćyéký by mocnoŃcią Dyámentowe przyrodzenie/ by teŃ wŃŃŃtek okrág Ńwyátá yemu Ńye przeciwiŃ. *KromRozm III Nv*; *Mącz* 128c; WyŃlokoŃć y mocnoŃć murow nowego Ieruzalem *RejAp Ff3v*, 184; MocnoŃć koŃciołá y stolice Piotrowey. *WujNT* 68 marg.

Tłumaczenie etymologii hebr. Assurim (1): miédy nimi [*górami*] ŃprawiŃ [*Bóg*] wrotá wielkie miedŃziane/ á náđ tho zmocniŃ ie AŃsuryem/ co Ńie wykŃáda iákoby dawáiác mocnoŃć murowi *HistAl* M4.

Zwrot: »trwać, stać w mocności swej« (*1 : 1*): thys zbudowaŃ ziemiéký á ona trwa w mocnoŃci Ńwey [*fundasti terram et permanet*; vgruntowaŃes ziemiéký y trwa. *WujBib*] *WróbŃoŃt* 118/90; *RejZwierc* 172.

Wyrażenie: »utwierdzone w mocności« (*1*): dziwiuiác Ńie iákó iéŃt vtwierdzone [*miasto Jeruzalem*]/ rozlicznemi wieŃzami wmocnoŃci iego *RejPs* 72.

W przeni (4) :

Wyrażenie: *bibl.* »wieża mocności« = *baszta obronna* [w tym: o Bogu (2), o Matce Boskiej (2)] (4): Byłeś nád (przeciwniki mnyę wyeżą mocności [quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici. *Vulg Ps* 60/4; boś sie słał nádzieją moią: wieżą mocną od nieprzyaciela. *WujBib*] *LubPs* O6, O5 *marg*; Bądź nam Páni wieżą mocności/ y opoką natwárdźżą *KrowObr* 152, 153v.

Przen (5) :

a) *Podstawa, fundament; stabilitas* *Vulg* (3) : Ktoris zbudował ziemię na mocności iey [Qui fundasti terram super stabilitatem suam; Którys vgruntował ziemię na iéy itałości *WujBib*]/ á nie nachyli sie na wieki wieczne. *WróbŻółt* 103/5; *LubPs* V6.

Tłumaczenie etymologii hebr. Cepha (1): *Cepha* po Cháldeyfsku/ znaczy fkałę/ y mocność. Ktorem imieniem názwał Iefus Názareńki vczniá fwego [apostola Piotra]. *WujNT* 68.

b) *Umocnienie zabezpieczające od góry bramę obronną* (2) : A ták wy fortki zdawná mocnie zámknione otwórzaycie sie á podnoście mocności swoie [*PolAnt Ps* 23/7]/ ábowiem teraz iuż kwam poftępuie krol chwały wfelyákiey. *RejPs* 34v, 35.

a. *O częściach organizmu ludzkiego* (1) : Pirwżą á wierchnią [blonkę oka] zową broniaczą, á to dla iey mocności á nieiakiey tłuftości *GlabGad* B5.

6. *Majątek, zasoby; mancipium, proprietas* *Cn* (2) : Dzywnie nas tu Pan Bog chować ráci Rozdzieliwý [!] na rozliczne ftany [...] Nietreba nam na mocności parrić [!] Snadnie tho wfytko fmierci zdarić. *RejKup* Ov.

Szereg: »ani mocność ani bogactwo« (1): Abyś iuż wiedział że my zgoła nie pátrzymy, Ani ná mocność [errata zmienia: możność], áni ná bogactwá żadne, Y że twoię, nielekce przyiáźń poważamy *CiekPotr* 39.

II. *W odniesieniu do kręgu rzeczywistości nadprzyrodzonej* (14) :

1. *bibl. Wszchemoc boża* (4) :

Zwroty: »być [jakiej] mocności« (2): tegoż [Ducha Świętego] wyznawam być trzecią perfoną [...] ftymże oiczem/ y í Synem/ być iednakiei mocności y iftności. *SeklWyzn* Bv, B.

»być [kim] w mocności« (1): Tegoż [wszechmogącego] wierzę być troiakiego w perfonach/ oicza/ Syna/ y Ducha świętego/ iednym bogiem być w ifności/ y w mocności. *SeklWyzn* B.

Szereg: »mocność i is(t)no(ś)ć« (3): *SeklWyzn* B [2 r.], Bv. Cf *Zwroty*.

a. *Dzieło, czyn stwórczy Boga, znak wszchemocy Bożej [czyja]* (1) : Voce mea ad dominum clamaui. Pfal. 77. Argument. Tu prorok w ofobie oycow wodchlani woła o wfpomożenie ku pánu wyflawiaiąc dziwne miłofierdzie y mocności iego *RejPs* 112.

2. *Potęga nadprzyrodzona; też: majestat* (8) :

a. *O Bogu Jahwe [w tym: czyja: pron poss* (2)] (5) : *LubPs* bb6v *marg*; Ey ráczże náłz Pánie/ z wfokości mocności fwey/ wysłuchác to náłze wołanie. *ArtKanc* I7v.

W połączeniu szeregowym (1): Bo twoie ieft krolestwo y mocność y chwałá [krolestwo, y możność, y chwałá ... G. *WujNT* s. 24 *marg*] ná wieki. *WujNT* 12 *przedm*.

Przen: bibl. Nadprzyrodzona siła Boga w antropomorficznym wyobrażeniu Boga Jahwe; fortitudo *PolAnt* (2) :

Wyrażenie: »mocność ręki (Bożej)« (2): *RejPos* 47v; Bo tak Iehowá rzekł do mnie w mocności ręki [*in manu forti Vulg; In fortitudine prophetiae PolAnt*] *BudBib* 8/11.

b. *O aniołach [w tym: czyja: pron poss (1)] (3)*: Gdzye thámże tenże Jan święty powieđa/ iż widzyał drugiego Anyoła/ ktery wołał ná świať w mocności swej/ iż vpádnie [...] to miásto Bábilon wielkie *RejPos* 260v.

Wyrażenie: »mocny w mocności« (1): Błogosławćie Pána wzyfcy/ Aniołowie iego święći/ mocni będąc w mocności/ y teże w śtałości *ArtKanc* Q20.

Szereg: »mocność i stałość [= wierność]« (1): *ArtKanc* Q20 cf »mocny w mocności«.

α. *Nazwa chóru anielskiego; Potęgi a. Mocarze (1)*:

W połączeniu szeregowym (1): Anieli mocności/ Archánieli y śiły/ Tronowie y pánstwo/ Cherubin y kfięstwo/ y Seraphin [*Angeli, Archangeli, Throni et Dominationes, Principatus et Potestates, Virtutes caelorum, Cherubim atque Seraphim Mszał rzymski, Poznań 1963, s. 1218*] tobie/ mowiący śpiewáią: Święty, święty, święty/ Pan Bog nád Zaśtępy *ArtKanc* N19.

3. *Opatrzność Boża czuwająca nad człowiekiem; opieka [w tym: czyja (1)] (2)*: Bo to ieft ten pan ktori ogárnął mie taką mocnością á nie śpráwił tak iż żywot moy iuz nigdy niemoże być poruśfon. *RejPs* 25v.

Szereg: »mocność a bezpieczeńność« (1): będąc [*mieszczanie miasta Pańskiego*] ząwždy w mocności á w bezpieczeńści świętey zwirzchności á obrony y opátrznosci iego [*Pana*]. *RejAp* 182v.

Synonimy cf MOC.

Cf **MOCARSTWO, [NIEMOCNOŚĆ], WSZECHMOCNOŚĆ**